

Rudolf Otto i el concepte del Sagrat (*Das Heilige*, 1917)

Per entendre el que els creients identifiquem amb la divinitat pot ser interessant acostar-se a l'obra de Rudolf Otto i als seus conceptes bàsics: *numniós, completament Altre i mysterium tremendum et fascinans*.

Rudolf OTTO (1869-1937) va ser un estudiós de les religions, que en el seu llibre més significatiu (*Allò Sagrat*, 1917), va definir el sagrat com a *mysterium tremendum et fascinans*. Per a Otto el concepte de Déu s'identifica amb el *numniós* i amb el *completament Altre*. En la seva opinió Déu era un concepte indefinible com a tal (perquè si Déu és l'Absolut i nosaltres no ho som no el podem entendre); però tot i no poder conèixer Déu, podem –en canvi– veure i experimentar experiències religioses. Assumint que és impossible fer-se imatges o conceptes perfectes de Déu, el que podem intentar és acostar-nos-hi, observant com es manifesta el sagrat.

En primer lloc, tota experiència religiosa és numniosa.

Un numen és una divinitat de la mitologia clàssica que protegia llocs especialment significatius i, per extensió un “ésser de llum”. Aquesta sensació que en la vida humana hi ha presències lluminoses (emocions o esperits, fins i tot exemples que hem rebut al llarg de la nostra vida i que ens serveixen de models) estaria en la base de idees religioses dels humans. El numniós és un poder o una presència que ens resulta racionalment inexplicable i que atorga sentit. Tota divinitat és un ésser numniós.

El numniós es presenta també com a silenci, com a respiració continguda o, en paraules de W. Otto com a “silenci contingut del paisatge” i “estranya cadència”. No pot definir-se racionalment, però els humans el copsem en la natura, en els boscos i els cims, en la bellesa absoluta. En l'experiència del numniós s'hi troba la plenitud de la vida, perquè sentim que allò es profundament veritat... tot i que sovint els altres no ens entenen quan volem compartir l'experiència.

Podem posar exemples de numniós. Una marea suau, o una emoció que impregna la ment és numniosa. Quan superem una gran onada fent surf, quan pugem una muntanya, quan ens embadalim davant la sortida o la posta de sol, quan guaitem la flama d'una foguera... tot això pot ser viscut com una experiència numniosa. Com a tal el numniós és “sublim” (val a dir, una forma de bellesa superior que no es limita a un cànon o a un model)

El numniós és completament Altre

El numniós és radicalment diferent del que experimentem en la vida quotidiana. És “completament Altre”. Davant l'experiència del numniós, el més habitual és sentir que “no tenim paraules per dir-ho”, o que el llenguatge és insuficient per expressar l'emoció que sentim. Però els éssers humans som “éssers lingüístics”, per tant quan “no tenim paraules” estem davant “el completament Altre”. El numniós ens porta a “boquejar” (moure la boca, obrir-la i tancar-la com qui espira, però sense paraules).

D'aquí que una característica del sagrat sigui el “sentit de reverència” davant alguna cosa que intuïm poderosa i que ens supera. En totes les religions es reconeix l'experiència d'alguna cosa que és “sacer” (sagrada). Una cosa “sacer” és quelcom que crema, i tant pot ser bona com dolenta (els dimonis o esperits del mal també són sagrats).

El sagrat es pot copsar tant en aspectes subjectius (disposicions personals, intencions, actes concrets) com en aspectes objectius: (realitats naturals, institucions, obres humanes). Tot por arribar a ser sagrat si és percebut com a intrínsecament valuós.

El sagrat en tant que *mysterium tremendum et fascinans*

Allò sagrat no pot ser definit en termes morals perquè no és “bo”, ni dolent, sinó que està a un altre nivell. En tot cas, el que es considera “sagrat” trenca amb la vida ordinària (o “profana”) i està situat “més enllà del bé i del mal” en l'àmbit de la moralitat. Otto el presenta com el *mysterium tremendum* (perquè és alguna cosa que ens supera i que, fins i tot, pot resultar dolorosa, obsessiva... és un "misteri que repel"). Hi ha aspecte espantós i aclaparador del numniós. Però el misteri també és *mysterium fascinans* ("misteri que atrau"), com la papallona se sent atreta per la llum. Davant el sagrat ens sentim confosos i superats perquè la racionalitat s'ha quedat petita per a expressar les nostres emocions.

- **El sagrat és *mysterium*** perquè és alguna cosa arcana, secreta, que passa en l'obscuritat o en la penombra i que no tothom pot copsar perquè només a l'abast dels iniciats. La raó no l'abasta. Però aquest misteri, que és totalment Altre i inexpressable amb conceptes, també s'experimenta com una presència que acompanya les persones religioses d'una manera íntima.
- **El sagrat és *tremendum*** perquè inclou la sensació de sentir-se superat, el terror, la por demoníaca, la força, la majestuositat, el sentit del propi experimentar-se com a ben poqueta cosa o no-res en contrast amb el seu poder. El que és “*tremendum*” no necessàriament fa por, però sí produeix, com a mínim, un profund respecte, perquè posa en qüestió les seguretats de la vida humana. Sentir el *tremendum* de la natura (la muntanya, el mar, el desert) seria també una forma d'experimentar el sagrat.
- **El sagrat és *fascinans*** perquè és meravellós i sedueix. Qui l'ha experimentat torna renovat, com ens renova l'experiència de conèixer els nostres límits, de caminar, de pujar muntanyes, etc. En llatí algú “fascinants” és també un algú que embruixa, que encanta, un fetiller.

Per tant, l'experiència del sagrat és ambivalent i en aquest sentit és com un destil·lat de la vida mateixa. De fet, en la vida humana on hi ha signes de vida, també hi ha el perill i la possibilitat de la mort. L'experiència del sagrat és l'experiència del que ens supera i, per tant, se'n pot parlar poc tot i que pugui sentir-se molt a fons des del punt de vista emocional.

PREGUNTES:

- 1.- Defineix breument els conceptes de “numniós”, “completament Altre” i “*mysterium*” segons el text
- 2.- Describeix alguna experiència que pugui ser considerada “fascinant” extreta de l'experiència humana. Per què la consideraries com a tal?
- 3.- Per què et sembla que són poc habituals en la vida actual experiències com la del sagrat tal com l'expressa Otto? Tenen algun paper la pressa i el soroll en la pèrdua del sagrat?

4.- El filòsof francès Maurice Clavel resumia l'ambivalència del terrible i el fascinant amb la frase: "*Déu és déu; redeu!*" Què et sembla que volia expressar?